

W PROSTOCIE TKWI SIŁA

wydanie III

Inwestycje walutowe

dla **bystrzaków**

Zrozum mechanikę działania rynku
—
Analizuj globalne rynki walutowe
—
Handluj za pomocą narzędzi stacjonarnych i mobilnych

Kathleen Brooks
Brian Dolan

Tytuł oryginału: Currency Trading For Dummies, 3rd Edition

Tłumaczenie: Piotr Cieślak, Arkadiusz Romanek

ISBN: 978-83-283-6601-5

Original English language edition Copyright © 2015 by John Wiley & Sons, Inc.
All rights reserved including the right of reproduction in whole in part in any form. This translation published by arrangement with John Wiley & Sons, Inc.

Oryginalne angielskie wydanie © 2015 by John Wiley & Sons, Inc.
Wszelkie prawa, włączając prawo do reprodukcji całości lub części w jakiegokolwiek formie, zarezerwowane.
Tłumaczenie opublikowane na mocy porozumienia z John Wiley & Sons, Inc.

Translation copyright © 2020 by Helion SA

Wiley, For Dummies, Dla Bystrzaków, the Dummies Man logo, Dummies.com, Making Everything Easier and related trade dress are trademarks or registered trademarks of John Wiley and Sons, Inc. and/or its affiliates in the United States and/or other countries. Used by permission.
All other trademarks are the property of their respective owners.

Wiley, For Dummies, Dla Bystrzaków, the Dummies Man logo, Dummies.com, Making Everything Easier com i związana z tym szata graficzna są markami handlowymi John Wiley and Sons, Inc. i/lub firm stowarzyszonych w Stanach Zjednoczonych i/lub innych krajach. Wykorzystywane na podstawie licencji. Wszystkie pozostałe znaki handlowe są własnością ich właścicieli.

Autorzy oraz HELION SA dołożyli wszelkich starań, by zawarte w tej książce informacje były kompletne i rzetelne. Nie biorą jednak żadnej odpowiedzialności ani za ich wykorzystanie, ani za związane z tym ewentualne naruszenie praw patentowych lub autorskich. Autorzy oraz HELION SA nie ponoszą również żadnej odpowiedzialności za ewentualne szkody wynikłe z wykorzystania informacji zawartych w książce. Materiały graficzne na okładce zostały wykorzystane za zgodą Shutterstock Images LLC.

Drogi Czytelniku!

Jeżeli chcesz ocenić tę książkę, zajrzyj pod adres

<http://dlabystrzakow.pl/user/opinie/inwab3>

Możesz tam wpisać swoje uwagi, spostrzeżenia, recenzję.

HELION SA

ul. Kościuszki 1c, 44-100 Gliwice

tel. 32 231 22 19, 32 230 98 63

e-mail: dlabystrzakow@dlabystrzakow.pl

WWW: <http://dlabystrzakow.pl>

Printed in Poland.

- Kup książkę
- Poleć książkę
- Oceń książkę

- Księgarnia internetowa
- Lubię to! » Nasza społeczność

Spis treści

O autorach	15
Podziękowania	17
Wstęp	19

CZĘŚĆ I: PIERWSZE KROKI W HANDLU WALUTAMI .....

25

ROZDZIAŁ 1: Rynek walutowy — podstawy .....

27

Na czym polega handel walutami?	28
Spekulacja jako przedsięwzięcie biznesowe	28
Waluty jako środek wymiany handlowej	29
Co wpływa na kursy walut?	30
Czynniki fundamentalne mają wpływ na rynek walutowy... ..	31
...chyba że to technikalnia wpływają na kurs waluty... ..	31
...albo zupełnie co innego	32
Tworzenie planu działań na rynku walutowym	33
Określenie stylu gry na rynku walutowym	33
Planowanie gry	34
Wykonanie planu gry od A do Z	35

ROZDZIAŁ 2: Czym jest rynek forex? .....

37

Rynek wymiany walut w liczbach	39
Transakcje typu spot	39
Spekulacja na rynku walut	40
Skorzystać na płynności tak, by nie przemoknąć przy tym do suchej nitki	41
Roboczy dzień na rynkach walutowych na całym świecie	42
Otwarcie tygodnia rynkowego	42
Transakcje na azjatyckich rynkach walutowych	43
Transakcje w czasie sesji na rynkach europejskich	44
Transakcje w czasie sesji na rynkach północnoamerykańskich	45
Kluczowe godziny i wydarzenia	46
Indeks dolara amerykańskiego	48

Rynek walut i inne rynki finansowe	49
Złoto	50
Ropa naftowa	50
Giełdy papierów wartościowych	51
Obligacje	52
Zaczynamy przygodę z rachunkiem demonstracyjnym	52

ROZDZIAŁ 3: **Kto handluje walutami?**

Poznajmy graczy z rynku forex 55

Rynek międzybankowy	56
Czym jest rynek międzybankowy?	56
Z banku do banku i dalej	57
Zabezpieczający a spekulanci	59
Zabezpieczanie pozycji	60
Przepływy inwestycyjne o charakterze globalnym	62
Spekulanci	63
Fundusze hedgingowe	64
Day-traderzy — duzi i mali	67
Rządy i banki centralne	67
Zarządzanie rezerwami walutowymi	68
Bank Rozrachunków Międzynarodowych	69
G20	70

ROZDZIAŁ 4: **Mechanizm handlu walutą 71**

Zakup i sprzedaż dokonywane jednocześnie	71
Waluty chodzą parami	72
Krótkie i długie pozycje	76
Zysk i strata	78
Rachunki depozytowe i likwidacja pozycji	78
Niezrealizowany oraz zrealizowany zysk (strata)	79
Obliczanie zysku i straty na podstawie pipsów	80
Uwzględnianie zysku i straty przy obliczaniu depozytu	81
Rolowanie a stopa procentowa	82
Waluta to przecież nic innego jak pieniądze	82
Data waluty i rozliczenie transakcji	83
Dni świąteczne na rynku walutowym a data waluty	84
Stosowanie rolowania	85
Jak należy rozumieć kursy par walutowych	87
Kupno i sprzedaż	87
Widełki cenowe	88

Dokonywanie transakcji	88
Transakcje w czasie rzeczywistym	88
Zlecenia oczekujące	92

CZĘŚĆ II: WALUTY W RUCHU: CO POWODUJE ZMIANY KURSÓW? 99

ROZDZIAŁ 5: Spojrzenie na rynek walutowy z szerszej perspektywy 101

Waluty a stopy procentowe	102
Właśnie nadeszła przyszłość: oczekiwania wobec stóp procentowych	103
Różnice w wysokościach stóp procentowych	104
Polityka monetarna — podstawy	106
Wpływ bazowych stóp procentowych	107
Łatwy i trudny pieniądz	107
Niekonwencjonalne metody łagodzenia polityki monetarnej	109
Obserwacja działania przedstawicieli banków centralnych	110
Interpretacja komunikatów dotyczących polityki monetarnej	112
Oficjalna polityka walutowa i retoryka	114
Polityka walutowa czy stanowisko w sprawie waluty?	114
Kto rozdaje karty w środowisku instytucji związanych z zarządzaniem walutami?	115
Bliższe spojrzenie na interwencję na rynku walutowym	118
Stabilność finansowa	121
Długi, deficyty i rozwój	122
Ocena ryzyka kredytowego	123
Ryzyko geopolityczne i ważne wydarzenia na świecie	124
Ocena apetytu na ryzyko	126
Ryzykować albo nie ryzykować, oto jest pytanie	126

ROZDZIAŁ 6: Rozumienie i praktyczne zastosowanie wiadomości z rynku, danych i informacji 129

Źródła informacji rynkowych	130
Sztuka wsiadania do odjeżdżającego pociągu	130
Badanie pulsu rynku	131
Pogłoski: nie ma dymu bez ognia	134
Wiadomości z rynku z pewnej perspektywy	
— skupmy się na głównych tematach	135
Tematy fundamentalne	135
Analiza tematów technicznych	140

Sprawdzian — oczekiwania versus rzeczywistość	142
Rola oczekiwań konsensusu	143
Gra na prognozach	144
Kiedy dobre prognozy zmieniają się w złe	144
Przewidywanie alternatywnych scenariuszy	145
ROZDZIAŁ 7: Znaczenie danych fundamentalnych	149
Wyszukiwanie danych	150
Podstawy ekonomii przydatne traderowi walut:	
interpretacja danych gospodarczych	151
Rynek pracy	151
Konsument	153
Sektor przedsiębiorstw	153
Wskaźniki strukturalne	153
Ocena raportów gospodarczych z perspektywy tradera	154
Rozumienie i analiza danych historycznych	155
Docieranie do sedna	156
Dane poruszające rynek Stanów Zjednoczonych	157
Raporty z rynku pracy	157
Raporty dotyczące nastrojów konsumenckich	159
Raporty dotyczące kondycji przedsiębiorstw	163
Raporty strukturalne	166
Najważniejsze raporty międzynarodowe	170
Strefa euro	171
Japonia	172
Wielka Brytania	172
Kanada	174
Australia	174
Nowa Zelandia	174
Chiny	175
ROZDZIAŁ 8: Blizsze spojrzenie na główne pary walutowe	177
Wielki dolar: para EUR/USD	178
Podstawy handlu na parze EUR/USD	178
Zachowanie się pary EUR/USD	182
Kilka uwag na temat taktyki handlu dla pary EUR/USD	185
Gdzie Wschód spotyka się z Zachodem: USD/JPY	187
Podstawy handlu na parze USD/JPY	187
Zachowanie się kursu pary USD/JPY	192
Taktyka handlu parą USD/JPY	194

Pozostałe główne pary: sterling i aussie	196
Funt brytyjski: GBP/USD	196
Nowy zawodnik, czyli poznajmy aussie	198
Analiza pozycjonowania na rynku forex	200
Jak interpretować dane	201
Fixing FX	201
Forex a organy regulacyjne	202

ROZDZIAŁ 9: Mniej popularne pary walutowe i transakcje na crossach 203

Transakcje na mniej popularnych parach dolarowych	204
Kwestie fundamentalne pary USD/CAD	206
Fundamenty dla pary NZD/USD	208
Rozważania na temat przebiegu transakcji par USD/CAD, AUD/USD i NZD/USD	210
Waluty skandynawskie: SEK, NOK i DKK	213
Korona szwedzka — stocky	214
Korona norweska — nokkie	214
Korona duńska — copey	215
Pary krzyżowe — crossy	215
Dlaczego warto grać na crossach?	216
Crossy śladami dolara	217
Transakcje dotyczące crossów z jenem	219
Transakcje dotyczące crossów z euro	220

CZĘŚĆ III: OPRACOWANIE PLANU 221

ROZDZIAŁ 10: Szkolenie i przygotowanie do bitwy 223

Poszukiwanie najlepszego stylu gry	224
Rozważania bazujące na rzeczywistości i stylu życia gracza	224
Znaleźć czas na analizy rynkowe	225
Analiza techniczna a analiza fundamentalna	226
Dla każdego coś dobrego...	227
Krótkoterminowy, regularny day trading	228
Średnioterminowa gra na zmiany trendu	231
Długoterminowy handel na podstawie danych makroekonomicznych	233
Handel na autopilocie	237
Źródła danych do wykorzystania w systemie EA	237
Zasada caveat emptor w odniesieniu do algorytmów handlowych	238
Wykorzystanie mediów społecznościowych w handlu, czyli potęga tłumu	239

Dyscyplina gry	240
Jak wyzbyć się wpływu emocji?	241
O tym, czego się spodziewać	242
Oszczędzaj amunicję	244
ROZDZIAŁ 11: Analiza techniczna — drogowskaz we mgle	247
Filozofia analizy technicznej	248
Czym jest analiza techniczna?	248
Czym analiza techniczna nie jest?	249
Formy analizy technicznej	250
Identyfikacja poziomów wsparcia i oporu	250
W oczekiwaniu na potwierdzenie	253
Sztuka analizy technicznej	253
Wykresy słupkowe i świecowe	254
Rysowanie linii trendu	256
Rozpoznawanie formacji na wykresie	257
Zniesienia Fibonacciego	267
Naukowo o analizie technicznej	269
Oscylatory i badania impetu	269
Wskaźniki identyfikacji trendu	273
Handel w chmurach, czyli wykresy Ichimoku	275
ROZDZIAŁ 12: Planowanie transakcji	279
Rutynowa analiza danych rynkowych	280
Analiza techniczna w rozbiciu na różne interwały	281
Rozpoznawanie właściwych poziomów wsparcia i oporu	285
Linie trendu	285
Szczyty i dołki	287
Przedziały konsolidacji	287
Zniesienia Fibonacciego	288
Poziomy Ichimoku	288
Poszukiwanie symetrii z kanałami i formacjami	289
Wytaczanie kanałów cenowych	289
Z impetem za rynkiem	291
Włączenie analizy siły trendu (impetu) do rutynowej analizy technicznej	291
Obserwacja siły trendu w perspektywie czasowej	292
Gra na podstawie rozbieżności pomiędzy kursem i siłą trendu	293
Wykorzystywanie impetu do oceny optymalnego momentu otwarcia i zamknięcia pozycji	294
Gra na bazie formacji wykresów świecowych	295
Strategia gry od A do Z	296

ROZDZIAŁ 13:	Rozważania na temat zarządzania ryzykiem	303
	Zarządzanie ryzykiem to coś więcej niż tylko unikanie strat	304
	Mechanizm dźwigni finansowej zwiększa zyski i straty, ale także oczekiwania	304
	Jak rozumieć wymagania dotyczące depozytu?	305
	Ryzyko związane z płynnością, zmiennością i lukami cenowymi	306
	Mamy zwycięzcę! Ochrona zysków	310
	Efektywne plasowanie zleceń	311
	Zarządzanie ryzykiem podczas inwestycji na rynkach walutowych	315
	Analiza strategii handlu w celu określenia rozmiaru pozycji	315
	Matematyka — czyli ryzyko przybiera realny kształt	317
	Opracowanie planu inwestycyjnego z uwzględnieniem poziomu ryzyka	317
	Wybór brokera	320
	Różne modele biznesowe firm brokerskich	320
	Brokerzy a ryzyko finansowe	321
	Zawodna technika a planowanie awaryjne	322

CZĘŚĆ IV: REALIZACJA PLANU **325**

ROZDZIAŁ 14:	Naciskamy spust	327
	Otwieranie pozycji	327
	Kupowanie i sprzedawanie po bieżącej cenie rynkowej	328
	Uśrednianie pozycji	329
	Spekulacja na przełamaniach	334
	Poprawne przeprowadzenie transakcji	339
	Kupowanie i sprzedawanie online	340
	Składanie zleceń	341
ROZDZIAŁ 15:	Aktywne zarządzanie otwartą pozycją	343
	Monitorowanie rynku po otwarciu pozycji	344
	Śledzenie zmian na rynku za pomocą alarmów cenowych	345
	Czuje monitorowanie nowych danych i rozwoju wydarzeń	345
	Obserwacja innych rynków finansowych	346
	Aktualizacja planu gry w miarę upływu czasu	349
	Linie trendu z czasem się zmieniają	350
	Zbliżające się terminy wydarzeń mogą wymagać modyfikacji planu gry	351
	Aktualizacja poziomów zleceń w ślad za zmianami cen	352
	Podnoszenie poziomów realizacji zysku	353
	Zacieśnianie poziomów aktywacji zleceń typu stop-loss w celu ochrony zysków	354

ROZDZIAŁ 16:	Zamknięcie pozycji i ocena efektów transakcji	357
	Zamykanie pozycji	358
	Realizacja zysku i zamknięcie ze stratą	358
	Ustal i zapomnij: niech rynek sam uaktywni Twoje zlecenie	361
	Wyrównywanie pozycji po fakcie	362
	Wyjście z rynku we właściwym momencie	363
	Wyjście po najlepszej cenie	364
	Ocena strategii gry	364
	Identyfikacja dobrych i złych posunięć	365
	Aktualizacja rejestru transakcji	366

CZĘŚĆ V: DEKALOGI 369

ROZDZIAŁ 17:	Dziesięć nawyków skutecznych traderów rynku walutowego	371
	Handel według planu	371
	Przewidywanie konsekwencji wydarzeń	372
	Zachowanie elastyczności	372
	Przygotowanie do tradingu	373
	Uwzględnianie analizy technicznej	373
	Dryfowanie z falą — trading w kanale oscylacji kursów	374
	Skupienie uwagi na ograniczonej liczbie par	374
	Ochrona zysków	375
	Handel oparty na stop-lossach	375
	Obserwacja innych rynków	375
ROZDZIAŁ 18:	Dziesięć zasad zarządzania ryzykiem	377
	Wykorzystuj zlecenia typu stop-loss	378
	Korzystaj z dźwigni, ale rozsądnie	378
	Graj z planem	378
	Bądź na bieżąco	379
	Graj uważnie i krok po kroku	379
	Spójrz na rynek z szerszej perspektywy	379
	Regularnie realizuj zyski	379
	Uwzględnij ryzyko typowe dla pary walutowej	380
	Przed przekazaniem zlecenia do realizacji sprawdź je dwa razy	380
	Wypłacaj pieniądze z rachunku brokerskiego	381

ROZDZIAŁ 19:	Dziesięć najlepszych źródeł wiedzy	383
	„Analiza techniczna rynków finansowych”, John Murphy	384
	„Świece i inne japońskie techniki analizowania wykresów”, Steve Nison	384
	„Teoria fal Elliotta”, Alfred J. Frost, Robert R. Prechter jr.	385
	„Analiza techniczna dla bystrzaków”, Barbara Rockefeller	385
	„Księga pięciu kręgów”, Miyamoto Musashi	385
	„Mistrzowie rynków finansowych”, Jack D. Schwager	386
	„Come into My Trading Room”, Alexander Elder	386
	Zero Hedge	386
	BabyPips.com	387
	Forex Factory	387
DODATEK:	Strategie handlowe	389
	Przedstaw się, czyli jakiego rodzaju traderem jesteś	389
	Przegląd strategii handlowych na podstawie typów traderów	390
	Strategie dla skalpera	390
	Strategie dla „analityka”	397
	Strategie dla „inwestora”	409
	Inwestycje walutowe dla bystrzaków. Wydanie III — ściągą	413
	Wybór brokera	413
	Podstawy kursów walut	415
	Dostrzeganie okazji do handlu i tworzenie planów	416

- ▶▶ Poznasz funkcjonowanie rynku wymiany walut.
- ▶▶ Przekonasz się, że sensem działań na rynku forex jest spekulowanie.
- ▶▶ Dowiesz się, czym jest handel walutami z całego świata.
- ▶▶ Zrozumiesz, jakiego rodzaju zależności występują między rynkiem walutowym a pozostałymi rynkami.
- ▶▶ Zyskasz pierwsze doświadczenia podczas otwierania rachunku demonstracyjnego.

Rozdział 2

Czym jest rynek forex?

Forex jest dla traderów niczym święty Graal. Międzynarodowy rynek walutowy jest określany w skrócie terminem powstałym z połączenia dwóch pierwszych sylab słów pełnej nazwy (ang. *foreign exchange*). Czasami też używa się skrótu „FX”. Forex to największy międzynarodowy rynek finansowy, wyróżniający się największą płynnością i niezrównaną dynamiką. (Więcej na temat płynności rynku dowiesz się w podrozdziale „Skorzystać na płynności tak, by nie przemoknąć przy tym do suchej nitki”).

Forex jest wielkim rozwidleniem dróg, na którym krzyżują się szlaki międzynarodowego kapitału, gdzie na jakimś etapie inwestycji trafiają strumienie gotówki firm finansowych i inwestycyjnych z całego świata. U źródeł powstania rynku wymiany walut leżała potrzeba usprawnienia międzynarodowej wymiany handlowej, z którą mamy do czynienia na przykład wtedy, gdy szwajcarski producent elektroniki precyzyjnej nabywa wykonane w Japonii podzespoły.

Jednak w dzisiejszych czasach międzynarodowe przepływy kapitałów (głównie inwestycyjnych) zdominowały wymianę handlową, będącą pierwotnym, wolnym od spekulacji bodźcem wymiany walutowej. Czy to jakiś australijski fundusz emerytalny lokuje pieniądze w amerykańskich obligacjach państwowych, czy brytyjski ubezpieczyciel kupuje aktywa na japońskim rynku akcji, czy też niemiecki konglomerat przejmuje kanadyjskie fabryki — na którymś etapie tych wielkich operacji każda transakcja zostawia swój ślad na foreksie.

Forex jest niezrównanym polem gry dla traderów. Rynek ten jest otwarty przez całą dobę, sześć dni w tygodniu i umożliwia traderom błyskawiczne reagowanie na nowe informacje i wydarzenia. Na tym rynku transakcje o wartości pół miliarda dolarów mogą być realizowane w przeciągu zaledwie kilku sekund, nie wpływając przy tym specjalnie na poziom kursów walut. Spróbuj kupić aktywa warte pół miliarda dolarów na jakimkolwiek innym rynku i zobacz, jak zareaguje on na to wydarzenie.

SPRAWY
TECHNICZNE

POWSTANIE RYNKU WYMIANY WALUT ONLINE

Handel elektroniczny na rynkach walutowych w ograniczonej formie funkcjonuje od lat 80. ubiegłego wieku. W owym czasie głównym narzędziem do elektronicznego zawierania transakcji był zaawansowany system *Reuters Dealing* opracowany przez firmę Reuters. Był to zamknięty system komunikacji tekstowej w czasie rzeczywistym, który powstał na długo przed popularyzacją internetu. Umożliwił on bankom kontaktowanie się drogą elektroniczną w celu uzyskania ofert cenowych w ramach tzw. *transakcji bezpośrednich*. System ten funkcjonował równolegle do globalnej sieci firm brokerskich, które opierały się na komunikacji telefonicznej z biurami handlu walutami i nadawały bieżące notowania cen — funkcjonowało wtedy pojęcie *brokera głosowego*.

Nowoczesne metody elektronicznego handlu walutami zadebiutowały na foreksie na początku lat 90. ubiegłego wieku i pod względem ilościowym stopniowo wyparły transakcje zawierane przez brokerów głosowych. Dwie firmy, Reuters i EBS, stworzyły dwie wersje elektronicznych *systemów kojarzenia ofert* na potrzeby instytucjonalnego handlu międzybankowego. Systemy te umożliwiały bankom wprowadzanie własnych ofert kupna i sprzedaży, a następnie porównywanie odpowiadających im ofert kontrahentów, którzy mieścili się w ramach limitów kredytowych. Platforma dopasowywała kupujących ze sprzedającymi, a kursy transakcji stawały się miernikami wzrostów i spadków wartości waluty.

Postęp w dziedzinie oprogramowania doprowadził do opracowania przez duże międzynarodowe banki własnych platform transakcyjnych. Umożliwiały one klientom instytucjonalnym, takim jak korporacje i fundusze hedgingowe, zawieranie transakcji w formie elektronicznej. Systemy te funkcjonują równolegle z systemami kojarzenia ofert, które pozostają głównym źródłem płynności rynku.

Jednocześnie brokerzy detaliczni na foreksie wprowadzili internetowe platformy handlowe przeznaczone dla inwestorów indywidualnych. Handel walutami online umożliwia dokonywanie mniejszych transakcji — nie musi to być 1 milion jednostek waluty bazowej, jak to ma miejsce w przypadku rynku międzybankowego, gdzie minimalną kwotą jest 1 milion USD czy 1 milion GBP. Forex operuje tak dużymi, hipotetycznymi kwotami, gdyż wahania cen są niewielkie — ich zwykłym rzędem wielkości jest tak zwany *pips*, czyli jedynek na czwartym miejscu po przecinku (0,0001).

Pamiętaj: większość elektronicznych systemów transakcyjnych początkowo pozwalała na dokonywanie operacji na pakietach określanych potocznie lotami (od ang. *lot*, czyli „partia”). Standardowy lot to najczęściej 100 000 jednostek, a minilot to 10 000 jednostek. Wraz z rozwojem rynku detalicznego niektórzy brokerzy postanowili zareagować na popyt na mniejsze transakcje. Większość z nich umożliwia obecnie zawieranie transakcji w mikrolotach o wielkości 1000 jednostek, co wymaga znacznie mniejszego kapitału niż zwykle loty czy loty mini. Oznacza to zarazem, że traderzy mogą podjąć handel na rynku forex, ryzykując znacznie mniejszym kapitałem.

Oprócz lotów o różnych rozmiarach brokerzy internetowi umożliwiają korzystanie z dźwigni finansowej wynoszącej od 50:1 do 200:1, a czasami nawet większej, w zależności od rozporządzeń funkcjonujących w danym kraju. Dźwignie pozwalają graczom na zawieranie dużych transakcji w oparciu o relatywnie niewielki wkład własny. I tak na przykład przy dźwigni 100:1 depozyt w wysokości 2000 USD pozwoli detalicznemu graczowi kontrolować pozycję wartą 200 000 USD. Mechanizm dźwigni oferowany przez brokerów umożliwia indywidualnym inwestorom operowanie dużymi kwotami (odpowiednio wysokimi w porównaniu z pojedynczym pipsem).

Firmy takie jak FOREX.com, Saxo Bank, OANDA, CMC Markets czy IG Group uczyniły z rynku walutowego narzędzie dostępne niemal dla każdego inwestora lub gracza giełdowego. Ty również możesz dokonywać transakcji na tym rynku, podobnie jak czynią to wielkie banki i fundusze hedgingowe.

Rynek wymiany walut w liczbach

Szacuje się, że średnie dzienne obroty na rynku walutowym przekraczają 6 bilionów dolarów. To trudno wyobrażalna kwota, prawda? 6 000 000 000 000 USD — sporo tych zer, jakby ich nie dzielić. Aby uzmysłwić sobie jej wielkość, weź pod uwagę, że 6 bilionów dolarów to kilkanaście razy więcej, niż wynoszą łącznie dzienne obroty na wszystkich giełdach na świecie.

Kwota sześciu bilionów dolarów — podawana w różnych zestawieniach finansowych lub innych książkach traktujących o handlu na rynku walut — w rzeczywistości jest kwotą zawyżoną, jeśli brać pod uwagę tylko kluczową część transakcji — transakcji natychmiastowych określanych terminem *spot* (przywykło się także mówić w tym kontekście o transakcjach na rynku kasowym).

Transakcje typu spot

Termin *spot* oznacza transakcje kupna bądź sprzedaży walut dokonywane *natychmiast*. Jeśli nie jest Ci obcy rynek giełdowy, zapewne zdajesz sobie sprawę, że cena, jaką płacisz za walory, jest ceną typu spot, czyli obowiązującą w tej kon-

kretniej chwili. Termin ten jest używany głównie dla odróżnienia transakcji natychmiastowych od transakcji terminowych czy też transakcji z przyszłą datą dostawy. W przypadku transakcji typu spot przepływ funduszy następuje zazwyczaj w ciągu dwóch dni roboczych. Jeśli regulamin nie mówi inaczej, cena spot powinna być tą, za którą kupujesz i sprzedajesz waluty u swojego brokera.

Spekulacja na rynku walut

Mimo że kwoty transakcji dokonywanych na rynku walutowym przez podmioty komercyjne oraz instytucje finansowe mogą się wydawać ogromne, błędą w porównaniu z kwotami spekulacyjnymi. Nie ma bowiem wątpliwości, że większość obrotów na tym rynku generują podmioty zajmujące się spekulacją — gracze kupujący i sprzedający z myślą o szybkim zysku, wykorzystujący wahania kursów w ciągu tej samej minuty, godziny czy dnia.

Szacuje się, że obroty na rynku wymiany walut w ponad 90% składają się z transakcji podmiotów spekulujących (a to oznacza, że banki komercyjne, instytucje inwestycyjne itd. mają wpływ na mniej niż 10% obrotu, biorąc pod uwagę transakcje o charakterze innym niż spekulacyjny). Głębokość i rozpiętość rynku spekulacyjnego przekładają się na płynność — nieporównywalną z żadnym innym rynkiem.

Większa część transakcji typu spot (jakieś 75% całości) dotyczy głównych par walut największych i najlepiej rozwiniętych gospodarek światowych. Wymiana tych podstawowych walut nie podlega żadnym zewnętrznym ograniczeniom i nie ma na nią wpływu żadna zinstytucjonalizowana organizacja — czy to narodowa, czy międzynarodowa.

Ponadto wszelkie transakcje na rynku forex są dokonywane w granicach określonego „bloku walut”, przy czym do większości transakcji dochodzi pomiędzy blokiem dolara amerykańskiego, jena lub euro, które symbolizują trzy największe regiony ekonomiczne świata.

Kupno i sprzedaż walut mniejszych, słabiej rozwiniętych gospodarek, takich jak tajlandzka czy chilijska, często określane są terminem transakcji na rynkach *egzotycznych* lub *rozwijających się*. Pomimo znacznego wzrostu popularności tych rynków, jaki nastąpił w ostatnich latach, pod względem obrotów pozostają one w tyle za krajami rozwiniętymi. Ze względu na pewne czynniki wewnętrzne (takie jak lokalne ograniczenia dotyczące handlu walutą danego kraju przez podmioty z zagranicy) i zewnętrzne (jak kryzysy geopolityczne i załamania na rynkach finansowych, które mogą skomplikować handel na rynkach krajów rozwijających się) waluty te mogą się cechować niską płynnością, co odstrasza małych inwestorów.

Skorzystać na płynności tak, by nie przemoknąć przy tym do suchej nitki

Płynność ma związek z *zainteresowaniem rynkowym* — poziomem wolumenu kupna i sprzedaży — istniejącym w określonym momencie dla konkretnych par walutowych. Im wyższa płynność lub też im *głębszy* rynek, tym szybciej i łatwiej można kupować bądź sprzedawać waluty.

ZAPAMIĘTAJ

Płynność ma kluczowe znaczenie dla rynku, ponieważ to od niej zależy, jak szybko zmieniają się ceny z perspektywy dokonanych transakcji i minionego czasu. W przypadku wyjątkowo dużej płynności, a więc takiej, z jaką mamy do czynienia w przypadku głównych par na rynku forex, duże transakcje, opiewające na wysokie kwoty, wcale nie muszą mocno wpłynąć na poziom kursu waluty. Brak płynności rynku (*wąski* albo *płytki* rynek) to potencjalnie silne reakcje nawet na nie-duże transakcje.

WSKAZÓWKA

Wielokrotnie na kartach tej książki będziemy używać takich terminów jak „płynność”, „względny płynności” i „zainteresowanie rynku”, ponieważ są to najważniejsze czynniki mające wpływ na *ruchy cen*.

ZAPAMIĘTAJ

Warto mieć świadomość, że chociaż forex jest rynkiem charakteryzującym się wyjątkowo dużą ogólną płynnością, jej poziom zmienia się w ciągu dnia i zależy od konkretnej pary walut. Niemniej dla indywidualnych traderów zmiany płynności są raczej zagadnieniem związanym z kwestiami strategicznymi, niemającymi wpływu na zastosowaną taktykę. Na przykład jeśli duży fundusz hedgingowy chce dokonać transakcji wartej kilkaset milionów dolarów, musi wziąć pod uwagę konsekwencje i wpływ tej transakcji na płynność rynku — na przykład zastanowić się, jak wpłynie ona na zmianę cen waluty w zależności od sposobu przeprowadzenia całej operacji i pory dnia. Dla małych graczy, którzy zazwyczaj zajmują się zleceniami nieopiewającymi na tak wielkie kwoty, wielkość zleceń nie stanowi problemu, wciąż jednak strategiczne znaczenie poziomu płynności jest kluczowym czynnikiem wpływającym na ocenę właściwego czasu i poziomu ruchu kursów.

W następnym podrozdziale opiszemy, w jaki sposób zmienia się płynność rynku w ciągu 24 godzin, zwracając szczególną uwagę na konsekwencje tych zmian dla kursu wybranych par walut. (O konkretnych parach walut bardziej szczegółowo będziemy mówić w rozdziałach 8. i 9.).

Roboczy dzień na rynkach walutowych na całym świecie

Na rynku forex można dokonywać transakcji przez 24 godziny na dobę od poniedziałkowego poranka w Azji aż do chwili, gdy w piątek zamyka się handel w Nowym Jorku. W każdym momencie, w zależności od strefy czasowej, otwartych jest wiele różnych światowych centrów finansowych — w Sydney, Tokio czy Londynie — a to oznacza, że można przeprowadzać na tych rynkach transakcje kupna lub sprzedaży walut.

Poza wielkimi centrami finansowymi przez 24 godziny na dobę działa wiele instytucji finansowych, dzięki którym na rynkach walutowych zawsze coś się dzieje.

Handel walutami nie zamiera nawet na czas świąt, kiedy inne rynki finansowe, jak giełda papierów wartościowych czy giełdy kontraktów futures, mogą być zamknięte. Nawet jeśli w Japonii obchodzone jest jakieś święto narodowe, rynki w Sydney, Singapurze czy Hongkongu mogą być otwarte. Może w Stanach Zjednoczonych Amerykanie świętują 4 lipca, ale w Tokio, Londynie czy Toronto ten dzień nie różni się specjalnie od innych dni roboczych. Właściwie jedynym świętem obchodzonym wspólnie we wszystkich strefach na świecie jest Nowy Rok — ale i wtedy wiele zależy od tego, w jaki dzień tygodnia on wypada.

Otwarcie tygodnia rynkowego

Nie istnieje jakiś oficjalnie ustalony czas rozpoczęcia dnia roboczego czy tygodnia rynkowego, ale zasadniczo rynek budzi się do życia wtedy, gdy w poniedziałkowy poranek (czasu lokalnego) otwiera się pierwsze centrum finansowe w Wellington w Nowej Zelandii, znajdujące się na zachód od linii zmiany daty. W zależności od strefy czasowej, w której aktualnie się znajdujesz, może to być wczesne niedzielne popołudnie w Ameryce Północnej, niedzielny wieczór w Europie lub bardzo wczesny poniedziałkowy poranek w Azji.

ZAPAMIĘTAJ

Niedzielne otwarcie jest punktem wyjścia, gdy rynki otwierają się po raz pierwszy od czasu piątkowego zamknięcia w Ameryce Północnej (godz. 17.00 czasu wschodnioamerykańskiego — ET¹). To pierwszy moment, gdy na kursach walut można zaobserwować reakcję na wydarzenia z weekendu. Ceny walut mogły w piątek zamknąć się na określonym poziomie, ale w zależności od wydarzeń sobotnio-niedzielnych w poniedziałek mogą wystartować z zupełnie innego pułapu.

¹ Symbol ET jest skrótem od *Eastern Time Zone*, czyli strefy czasowej wschodniego wybrzeża Stanów Zjednoczonych. W zależności od pory roku w praktyce mamy do czynienia z czasem EDT (letnim, GMT -4 godziny, ang. *Eastern Daylight Time*) lub EST (zimowym, GMT -5 godzin, ang. *Eastern Standard Time*). Oznacza to, że EST jest 5 godzin do tyłu w stosunku do Greenwich Mean Time (GMT). Polska leży w strefie *Central European Time* (CET). Polski czas to GMT +1 lub GMT +2, co oznacza, że Polska jest 1 godzinę (czas zimowy) lub 2 godziny (letni) do przodu względem GMT — *przyp. tłum.*

Ryzyko zaistnienia tej różnicy określane jest jako *ryzyko luki weekendowej* albo po prostu *ryzyko otwarcia*. *Luka cenowa* to taka zmiana poziomu ceny, w przypadku której nie da się przeprowadzić transakcji na wartościach pośrednich, między zamknięciem a otwarciem rynku.

OSTRZEŻENIE

Świadomość istnienia przerwy weekendowej w notowaniach kursów walut oraz wiedza o ważnych wydarzeniach, do których może dojść w ciągu tych dwóch dni, muszą mieć odzwierciedlenie w strategii gracza. Nie ma ściśle ustalonej listy potencjalnych wydarzeń i nigdy nie będziemy mogli uniezależnić się od wpływu na walutę takich zdarzeń jak atak terrorystyczny, konflikt geopolityczny albo klęska żywiołowa. Musisz być po prostu świadomy tego, że takie ryzyko istnieje i należy uwzględnić je w strategii gry.

Spośród stałych wydarzeń weekendowych warto wymienić kwartalne spotkania grupy G20 (patrz rozdział 3., w którym znajdziesz więcej informacji na temat G20), wybory krajowe i referenda. Musisz po prostu mieć wiedzę na temat zaplanowanych ważnych wydarzeń. W apogeum kryzysu zadłużenia w strefie euro wiele decyzji o udzieleniu wsparcia finansowego zagrożonym instytucjom było podejmowanych na ostatnią chwilę, w weekendy, co niosło ze sobą istotne konsekwencje na otwarciu rynków.

W przypadku większości niedzielnych otwarć kurs początkowy nie różni się od kursu zamknięcia z piątkowego popołudnia. Widełki cenowe (ang. *spread*) pierwszych kursów na rynku międzybankowym są zawsze nieco szersze niż normalnie, ponieważ w tym czasie otwarte jest tylko centrum w Wellington i systemy czynne 24 godziny na dobę. Różnica pomiędzy ceną kupna a sprzedaży głównych par może sięgać 10 – 30 punktów i w ciągu pierwszych godzin otwarcia rynku forex nie jest to nic dziwnego. Dopiero gdy banki w Sydney oraz centra azjatyckie rozpoczynają swoje operacje, płynność rynku rośnie, a widełki zaczynają się zżewać i wkrótce osiągają swój normalny poziom.

ZAPAMIĘTAJ

Ze względu na szeroko rozstawione widełki cenowe w pierwszych godzinach handlu większość internetowych platform dostępna jest dopiero w niedzielę po godzinie 17.00 ET, kiedy płynność rynku jest już na tyle duża, że można zaoferować klientom normalne warunki transakcji. Upewnij się, że znasz zapisy regulaminu świadczenia usług przez brokera, dotyczące otwarcia rynku w niedzielę — zwłaszcza jeśli chodzi o realizację zleceń.

Transakcje na azjatyckich rynkach walutowych

Obroty na rynkach walutowych w centrach w Azji i na Pacyfiku stanowią nieco powyżej 22% całkowitych obrotów na foreksie (dane z raportu BIS z 2019 roku). Do grupy centrów azjatyckich zalicza się rynek w Wellington w Nowej Zelandii, Sydney (Australia), Tokio (Japonia), Hongkongu oraz Singapurze.

Tym samym na kursy w czasie azjatyckiej części sesji wpływ mają wiadomości, dane i raporty docierające do graczy z Nowej Zelandii, Australii i Japonii. Dane z Nowej Zelandii i Australii zwykle publikowane są w godzinach porannych

czasu lokalnego (to znaczy wczesnym wieczorem dnia poprzedniego — jeśli znajdujemy się wtedy w Ameryce Północnej). Dane japońskie publikuje się mniej więcej o godzinie 9.00 rano (czasu tokijskiego, czyli 19.00 – 20.00 ET). Niektóre typy raportów z rynku japońskiego docierają do mediów po południu (czyli pomiędzy północą a godziną 4.00 ET).

A zatem w czasie sesji rynków azjatyckich dane z raportów i komentarzy mają wpływ głównie na spadek lub wzrost ceny kursów dolara nowozelandzkiego, dolara australijskiego lub japońskiego jena.

Ponadto mogą wtedy pojawić się wiadomości z Chin, takie jak raporty gospodarcze, zmiany stóp procentowych oraz oficjalne komentarze lub korekty polityki walutowej. Zdarza się też, że na rynek trafiają informacje z późniejszych wystąpień w Stanach Zjednoczonych — na przykład urzędnicy Rezerwy Federalnej z zachodniego wybrzeża USA mogą przedstawiać uwagi na temat gospodarki tego kraju lub ewentualnych planów zmian stóp procentowych, które wpływają na wartość dolara amerykańskiego względem innych głównych walut.

Ze względu na wielkość rynku japońskiego i znaczenie japońskich danych w kontekście globalnej gospodarki, większość transakcji dokonywanych podczas sesji azjatyckiej skupia się na parach z jenem japońskim, takich jak USD/JPY czy parach krzyżowych EUR/JPY i AUD/JPY. Oczywiście w trakcie tej sesji najbardziej aktywne są też japońskie instytucje finansowe, na podstawie ruchów cen można więc często wyciągnąć wnioski na temat kondycji tamtejszego rynku.

Z perspektywy indywidualnego tradera w trakcie sesji azjatyckiej płynność głównych par walut jest więcej niż wystarczająca, a ceny nie wykazują tendencji do jakichś nieprzewidywanych ruchów. W przypadku mniej płynnych pozostałych głównych par, takich jak GBP/USD albo USD/CAD, możemy mieć w tym czasie do czynienia z nieregularnymi skokami lub zgoła brakiem jakiegokolwiek ruchu kursów. Bez informacji z rynku kanadyjskiego (które pojawią się dopiero za mniej więcej 12 godzin) zainteresowanie kursem dolara kanadyjskiego może być znikome. Jeśli jednak duży gracz rynkowy będzie zmuszony do przeprowadzenia transakcji na parze z tą walutą, spowoduje ona wyraźny ruch cen.

Transakcje w czasie sesji na rynkach europejskich

W połowie sesji azjatyckiej do gry przystępują centra finansowe z Europy, a na rynku zaczyna się robić tłoczno. Centra europejskie — wiodącą rolę odgrywa tu centrum w Londynie — odpowiadają za ponad połowę transakcji dokonywanych dziennie na rynkach walutowych, przy czym sam Londyn generuje obroty przekraczające jedną trzecią wartości wszystkich obrotów na foreksie — aż 43%, zgodnie z danymi z 2019 roku udostępnionymi przez BIS.

Sesja europejska nakłada się na drugą połowę sesji azjatyckiej i pierwszą połowę sesji w Ameryce Północnej, co oznacza, że w tym czasie mamy do czynienia z ogromną płynnością rynku i najniższymi kosztami transakcji.

Wiadomości i dane ze strefy euro — zwłaszcza z krajów takich jak Niemcy i Francja — a także ze Szwajcarii i Wielkiej Brytanii trafiają zwykle do graczy w godzinach porannych czasu lokalnego. W efekcie w trakcie sesji europejskiej dochodzi zazwyczaj do najbardziej spektakularnych transakcji na parach walut europejskich, czyli euro, funta brytyjskiego i franka szwajcarskiego (w parze z dolarem), a także na parach krzyżowych (np. EUR/CHF, EUR/GBP).

Późnym przedpołudniem zmniejsza się aktywność rynków azjatyckich, a po kilku godzinach (mniej więcej o godz. 7.00 ET) zaczynają się otwierać centra rynkowe w Ameryce Północnej.

Transakcje w czasie sesji na rynkach północnoamerykańskich

Ze względu na nachodzące na siebie godziny aktywności sesji europejskiej i północnoamerykańskiej w tym czasie mamy do czynienia z bardzo znacznymi obrotami. To właśnie wtedy dochodzi do największych transakcji, które mają wpływ na kierunek, w jakim podąża kurs waluty. Gdyby jednak oddzielić sesję amerykańską od europejskiej, to można by powiedzieć, że obroty tej pierwszej są mniej więcej równe obrotom na sesji azjatyckiej, czyli że stanowią około 22% wszystkich obrotów na rynkach walutowych.

Poranek na rynku amerykańskim to czas, gdy publikowane są najważniejsze dane ekonomiczne odnoszące się do kondycji gospodarki Stanów Zjednoczonych — i to wtedy właśnie główni gracze na rynku walutowym podejmują najważniejsze decyzje wpływające na wartość dolara. Dużą część tych danych udostępnia się mediom o godzinie 8.30 czasu wschodnioamerykańskiego, a kolejne informacje spływają w ciągu następnej godziny lub półtorej (pomiędzy 9.00 a 10.00 ET). Rano publikowane są także dane dotyczące gospodarki kanadyjskiej (zwykle pomiędzy 7.00 a 9.00 ET). Pewna mała liczba raportów trafia na rynek po południu, pomiędzy 12.00 a 14.00 ET, wpływając na ożywienie kursów popołudniowych rynku nowojorskiego. (Patrz rozdział 9., gdzie znajdziesz więcej informacji na temat konkretnych typów raportów ekonomicznych).

Londyn i europejskie centra finansowe kończą handel w okolicach godziny 12.00 czasu ET. Zamknięcie sesji europejskiej regularnie powoduje pewne zawirowania kursów. Jeśli na rynkach europejskich lub na rynku nowojorskim panował stały trend, może on zostać odwrócony, w przypadku gdy znaczna liczba graczy z Europy zdecyduje się *zrealizować zyski* (sprzedaż lub zamknięcie długich pozycji) lub *pokryć krótkie pozycje* (odkupienie waluty z krótkich pozycji). Trend może też jednak zostać pogłębiony, jeśli więcej graczy postanowi przed zakończeniem dnia „pójść z prądem”. Nie ma gotowego przepisu na to, jak należy reagować na zamknięcie sesji europejskiej, ale trzeba się w tym czasie liczyć z wahaniem kursów.

Popołudnie czasu nowojorskiego jest przez większość dni czasem, gdy spada płynność rynku i rosną widełki notowań kursów, co może stanowić spore wyzwanie dla spekulantów. W spokojne dni niższy udział realizowanych zysków na

ZAPAMIĘTAJ

rynku prowadzi do ustabilizowania się kursów. W przypadku bardziej aktywnych sesji, gdy kursy walut podlegają większym zmianom, niższa płynność może być katalizatorem poważniejszych ruchów, ponieważ mniejsza liczba graczy jest w stanie aktywnie zareagować na zmiany kursów. Tak jak w przypadku zamknięcia sesji europejskiej, także i końcówka sesji walutowej w Nowym Jorku ma trudny do przewidzenia charakter, dlatego każdy gracz powinien mieć pełną świadomość warunków zamknięcia, aby móc odpowiednio zareagować na niższą płynność rynku.

OSTRZEŻENIE

Niska płynność oraz duży potencjał zmienności kursów uzewnętrzniają się najwyraźniej w przypadku najmniej płynnych głównych par walut, szczególnie takich jak USD/CHF i GBP/USD.

Przed godziną 17.00 lokalnego czasu w Nowym Jorku rynek północnoamerykański powoli zamiera, a obroty spadają. W tym czasie wykonuje się tzw. rolowanie pozycji, które polega na przesuwaniu terminu zapadalności o kolejne dni robocze (więcej na ten temat w rozdziale 4.). Gdy w Nowym Jorku jest późne popołudnie i banki zamykają swoje systemy, do głosu ponownie dochodzą rynki w Wellington i Sydney. Zaczyna się nowy dzień na rynku walutowym.

WSKAZÓWKA

Jak widać, pod względem wolumenu handlu Londyn jest centrum świata forex, lecz podczas nowojorskiej i azjatyckiej sesji także jest wiele okazji do handlu. Zgodnie z ogólną zasadą, jeśli handlujesz podczas sesji azjatyckiej i nie doszły Cię słuchy o żadnych ważnych publikacjach ani wydarzeniach, to zwykle pierwszeństwo mają informacje z poprzedniego dnia handlu w USA. W trakcie sesji europejskiej zazwyczaj ma miejsce kilka istotnych wydarzeń, które wpływają na istniejące rynkowe trendy i wyznaczają nowe; podobnie jest w czasie sesji amerykańskiej.

Kluczowe godziny i wydarzenia

Oprócz wiedzy na temat tego, kiedy można się spodziewać niższej płynności i chwilowych wahań kursów walut, warto także orientować się w kwestiach wydarzeń, które codziennie dzieją się w pewnych z góry ustalonych porach dnia.

Wygasające opcje

Opcje walutowe wygasają zazwyczaj w zgodzie z konwencją tokijską (15.00 czasu tokijskiego) albo nowojorską (10.00 czasu ET). Ten drugi tryb ma większe znaczenie, ponieważ dotyczy zwykle zarówno rynku europejskiego, jak i północnoamerykańskiego. Kiedy dochodzi do wygaśnięcia opcji, następuje rozliczenie opcji (kupno lub sprzedaż instrumentu bazowego). Każda transakcja hedgingowa na rynku spot dokonana na bazie opcji zostaje natychmiast zrealizowana, co może prowadzić do znacznych wahań kursów w czasie poprzedzającym wygaśnięcie i następującym po nim.

ZAPAMIĘTAJ

Zainteresowanie opcjami walutowymi i ich różnorodność są zbyt duże, by pokusić się o zdefiniowanie jednego sposobu reakcji rynku na ich wygaśnięcie (zdarzają się dni, gdy wpływu wygasających opcji w ogóle nie daje się odczuć), ale jeśli dostrzeżesz ponadprzeciętną zmienność kursów około godziny 10.00 czasu ET, to może ona mieć związek właśnie z wygasaniem opcji.

Ustalanie kursu wymiany na fixingu

W ciągu dnia w różnych centrach finansowych na rynku walutowym dochodzi do sesji fixingowych. Dwa najważniejsze fixingi odbywają się o godzinie 8.55 czasu tokijskiego i 16.00 czasu londyńskiego. *Fixing kursu* walut to dokonywane w ciągu dnia ustalenie kursu dla transakcji komercyjnych i finansowych (patrz rozdział 3.).

Z punktu widzenia tradera czas fixingu oznacza kolejne zawirowanie wartości danej pary walut, do którego zwykle dochodzi w ciągu od kwadransa do pół godziny przed ustaleniem kursu. Zazwyczaj kończy się ono raptownie — dokładnie wtedy, gdy dochodzi do wymian fixingowych. W tym czasie możemy mieć do czynienia z ostrym wyłamaniem się kursu konkretnej pary, które równie nagle bywa niwelowane (kurs wraca do wcześniejszego poziomu).

OSTRZEŻENIE

Fixing na rynku londyńskim jest tradycyjnie odnoszony do stawek WM/Reuters. W chwili gdy piszemy te słowa, organy nadzorujące globalny rynek finansowy analizowały potencjał manipulacji kursami fixingowymi na foreksie. Rezultat tego dochodzenia może w przyszłości doprowadzić do zmian procedur fixingowych. (Więcej o regulacjach na rynku forex przeczytasz w rozdziale 8.).

O zamknięciach pozycji na rynkach kontraktów terminowych

CME (ang. *Chicago Mercantile Exchange*), amerykańska giełda towarowa z siedzibą w Chicago, jeden z największych rynków kontraktów futures na świecie, organizuje handel kontraktami walutowymi za pośrednictwem swego walutowego ramienia IMM (ang. *International Monetary Market*). Kontrakty futures na walutę określają cenę, po jakiej walutę tę będzie można kupić lub sprzedać w przyszłości. Handel tymi kontraktami kończy się codziennie o godzinie 14.00 CDT (czasu środkowoamerykańskiego letniego), czyli o godz. 15.00 ET. Wielu posiadaczy kontraktów terminowych lubi zamykać otwarte pozycje pod koniec każdej sesji, aby ograniczyć ekspozycję na ryzyko nocnych zmian kursów lub dostosować handel do wymogów dźwigni finansowej.

ZAPAMIĘTAJ

Mniej więcej 30 – 45 minut przed zamknięciem rynku IMM dochodzi czasami do wzrostu aktywności handlu, co przekłada się na kursy na rynku spot. Ze względu na niską płynność, jakiej doświadczamy w nowojorskie popołudnia, ostre ruchy cen CME mogą wpłynąć na cały rynek walutowy. Nie ma żadnej pewności co do tego, w jaki sposób zamknięcie giełdy IMM wpłynie danego dnia na nowojorski rynek spot, dlatego trzeba mieć świadomość istnienia tendencji do krótkotrwałych zawirowań.

WZROST ZNACZENIA CHIŃSKIEJ WALUTY

Chiny wspinają się w światowych rankingach gospodarczych. W chwili pisania tej książki były drugą co do wielkości gospodarką na świecie, lecz nie da się tego samego powiedzieć o chińskiej walucie, renminbi (zwanej też juanem; kod CNY). Choć rola renminbi w globalnym handlu walutami wzrosła, to zgodnie z przeprowadzonymi co trzy lata badaniami BIS (Triennial Central Bank Survey 2019) juan był na ósmym miejscu najczęściej kupowanych i sprzedawanych walut, z 4,3-procentowym udziałem w globalnym wolumenie handlu. Większość związanej z tą walutą aktywności ma jednak charakter czysto operacyjny.

Renminbi jest walutą odgórnie zarządzaną, co oznacza, że chiński rząd kontroluje jej wartość. To bardzo utrudnia handel w celach spekulacyjnych. Wartość tej waluty albo zmienia się w bardzo niewielkim stopniu (gdyż może ona się poruszać tylko w wąskim, wyznaczonym przedziale, co zmniejsza liczbę okazji handlowych), bądź raptownie skacze wskutek nieoczekiwanej interwencji rządu, która prowadzi do dużej niestabilności — wahania kursu są tak znaczne, że mogą błyskawicznie doprowadzić do „wyrzucenia” tradera z rynku.

Większość brokerów walutowych oferuje możliwość handlowania renminbi, tylko... po co? Niektórzy sądzą, że rząd chiński ostatecznie poluzuje kontrolę nad walutą i pozwoli ją swobodnie handlować. Ze względu na znaczenie chińskiej gospodarki uwolniony juan mógłby osiągnąć płynność podobną do amerykańskiego dolara. Na razie jednak nic nie zapowiada, by Pekin zamierzał zliberalizować podejście do swojej waluty.

Ostrzeżenie. Waluty odgórnie zarządzane, takie jak renminbi, zwykle cechują się małą płynnością, interwencja rządowa powoduje więc znaczne ruchy ich cen. Z tego względu handel renminbi jest uważany za szczególnie ryzykowny.

Indeks dolara amerykańskiego

Indeks dolara amerykańskiego (*USD Index*) jest bazą dla kontraktów futures notowanych na New York Board of Trade (NYBOT) w USA oraz na Financial Instrument Exchange (FINEX) z siedzibą w Dublinie. Indeks dolara wyraża średnioważony kurs waluty amerykańskiej w stosunku do koszyka sześciu najważniejszych walut świata, przy czym euro i inne waluty europejskie mają w nim pozycję dominującą.

SPRAWY
TECHNICZNE

Udział innych walut w indeksie dolara amerykańskiego przedstawia się następująco:

- ▶▶ **euro:** 57,6 procent,
- ▶▶ **jen japoński:** 13,6 procent,

- ▶▶ **funt brytyjski:** 11,9 procent,
- ▶▶ **dolar kanadyjski:** 9,1 procent,
- ▶▶ **korona szwedzka:** 4,2 procent,
- ▶▶ **frank szwajcarski:** 3,6 procent.

Łączny udział walut europejskich w koszyku — strefy euro, Wielkiej Brytanii, Szwecji i Szwajcarii — wynosi 77,3 procent.

ZAPAMIĘTAJ

Dolar amerykański jest najważniejszą globalną walutą, a większość transakcji na rynku forex jest dokonywana na parach z udziałem USD. Ponadto towary zwykle są wyceniane w dolarach, a ogromna ilość globalnych rezerw walutowych, utrzymywanych przez banki centralne, to również USD. Wszystko to sprawia, że dolary (zwane pieszczotliwie „zielonymi”) są najpłynniejszą walutą na świecie. Jako inwestor musisz się orientować, czy w danej chwili dolar jest silny, czy słaby. Oszacowanie jego kondycji ułatwia indeks dolara amerykańskiego, który daje ogólny obraz tego, jak dolar radzi sobie względem walut krajów z grupy G10. Handlując walutami, pamiętaj o śledzeniu indeksu dolara amerykańskiego, a zwłaszcza sygnałów technicznych.

Rynek walut i inne rynki finansowe

Pomimo że chcielibyśmy uznać forex za rynek całkowicie autonomiczny, prawda jest taka, że nie istnieje on w kompletnej próżni. Zapewne słyszałeś także o innych rynkach: złota, ropy, akcji i obligacji.

Domniemane zależności między tymi rynkami a walutami jako takimi lub poszczególnymi parami walut giną w sporej ilości szumu i dezinformacji. Oczywiście zawsze da się wyznaczyć jakąś korelację między dwoma rynkami, utrzymującą się przez pewien czas — nawet jeśli jest to korelacja zerowa (co oznacza, że dwa rynki nie są skorelowane w ogóle).

WSKAZÓWKA

Wszelkie rozważania na temat korelacji pomiędzy foreksem a innymi rynkami finansowymi traktuj z dużą ostrożnością. Nawet gdy rzeczywiście istnieje związek (to znaczy — gdy dwa rynki wykazują jakieś zależności), to najczęściej mamy do czynienia z relacją w perspektywie długoterminowej (miesiące, a nawet lat) i nie można na tej podstawie oceniać najbliższych ruchów (w perspektywie minut, godzin, dni). Trzeba też wziąć pod uwagę fakt, że nawet jeśli dwa rynki były skorelowane przez pewien czas, to nie ma żadnej gwarancji, że zależność ta utrzyma się i będzie obowiązywała w przyszłości. Na przykład w zależności od tego, jaką próbkę danych dotyczących złota i dolara amerykańskiego weźmiesz pod uwagę — aktywa te są uważane za bardzo mocno negatywnie skorelowane — wartość korelacji może się wahać od $-0,8$ (bardzo silna korelacja negatywna) do $-0,2$ (bardzo słaba korelacja; można uznać, że wycena obu aktywów nie jest ze sobą powiązana).

Zawsze warto pamiętać o tym, że różne rynki finansowe to jednostki rządzące się własnymi prawami i wewnętrzną dynamiką, bazującą na danych, informacjach, zasadach plasowania zleceń oraz sentymentach graczy rynkowych. Czy rynki sporadycznie pokazują pewien stopień zależności? Oczywiście, że tak. Dlatego zawsze opłaca się wiedzieć, co dzieje się gdzie indziej. Warto jednak umieć patrzeć na rynki z różnych perspektyw i każdy traktować indywidualnie.

Po tym przydługim informacyjnym wstępie przejdziemy do opisu najważniejszych rynków towarowych i kapitałowych, które mogą mieć wpływ na handel walutami.

Złoto

Złoto powszechnie uważane jest za środek tezauryzacji, któremu niestraszna inflacja, alternatywę dla dolara amerykańskiego oraz rodzaj inwestycji, która sprawdza się w ciężkich czasach ekonomicznej i politycznej niepewności. Jeśliby spojrzeć na ten kruszec z perspektywy długoterminowej, słaby dolar oznaczał zwykle wysoką cenę złota, a silny dolar wpływał na obniżenie się ceny kruszcu. W perspektywie krótkoterminowej trudno wyciągać jednak jakieś konkretne wnioski na temat wzajemnych zależności ze względu na różną dynamikę i różny stopień płynności tych rynków.

Rynek złota jest o wiele mniejszy niż rynek walutowy, a więc gdybyśmy handlowali tym kruszcem, w pierwszej kolejności zwracalibyśmy uwagę na kurs dolara, a nie odwrotnie. Przy tym zastrzeżeniu warto zauważyć, że znaczne wahania cen złota zwykle przykuwają uwagę traderów i wpływają na wycenę dolara na ogół w sposób przeciwny do zmiany kursu szlachetnego kruszcu.

Ropa naftowa

W internecie figuruje wiele mylnych informacji na temat domniemanego związku między ropą naftową a USD lub innymi walutami, takimi jak CAD, NOK czy JPY. Teoretycznie, ponieważ niektóre kraje są producentami ropy, to wzrosty lub spadki jej cen powinny wpływać pozytywnie (lub negatywnie) na wycenę ich walut. A jeśli dany kraj jest importerem ropy, to kurs jego waluty ucierpi (lub wzrośnie) za sprawą wyższych (lub niższych) cen czarnego złota.

Analiza korelacji nie wykazuje znaczących powiązań wskazujących na tego rodzaju zależności, zwłaszcza w krótkim terminie, w którym odbywa się większość handlu walutami. Jeśli chodzi o zależności długoterminowe, to są one równie widoczne w przypadku USD, jak i dowolnej innej pojedynczej waluty, bez względu na to, czy chodzi o pieniądź importera, czy eksportera czarnego złota.

Najlepiej traktować ropę jako czynnik inflacyjny. Im wyższa jest cena ropy, tym bardziej prawdopodobne są wyższy poziom inflacji i spowolnienie gospodarki. Im niższa cena ropy, tym na ogół mniejsza szansa na wzrost inflacji (choć nie zawsze). Jako że gospodarka USA jest bardzo uzależniona od cen źródła energii, a szczególnie ropy naftowej, która jest w dużej części podstawowym

dobrem konsumpcyjnym, kraj ten zazwyczaj najwięcej traci na wzroście cen tego surowca (i najwięcej zyskuje, gdy jego cena jest niska). Zazwyczaj uwzględniamy zmiany cen ropy w prognozach dotyczących poziomu inflacji i wzrostu gospodarczego, a potem na tej podstawie wyciągamy wnioski na temat kursu dolara (więcej o tym przeczytasz w rozdziale 7.). Podsumowując, cena ropy jest tylko jednym z wielu czynników wpływających na sytuację na rynku walutowym.

Giełdy papierów wartościowych

Akcje są aktywami typowymi dla mikroekonomii. Ich wartość wzrasta lub spada w zależności od wyników finansowych poszczególnych przedsiębiorstw oraz perspektyw ich rozwoju. Z kolei waluty są aktywami, które można nazwać makroekonomicznymi, a ich cena odzwierciedla zmiany w szerszym ujęciu gospodarczym i politycznym. Biorąc to pod uwagę, nie ma żadnych podstaw, żeby uznać, iż giełda wpływa na rynek walutowy i odwrotnie. Długofalowe analizy korelacji wskazują na słuszność tej tezy — współczynniki zgodności trendów między głównymi parami USD i amerykańskimi giełdami papierów wartościowych na przestrzeni ostatnich pięciu lat wskazują na zerową korelację.

RISK ON, RISK OFF — O CO W TYM CHODZI?

Jedno z pierwszych pytań zadawanych przez nowych klientów dotyczy znaczenia pojęcia *risk on/risk off*. To jeden z tych terminów należących do żargonu bywalców rynków finansowych, który powinien znać każdy trader, może on bowiem określać kierunek ruchu walut. Pojęcie *risk on/risk off* (dosł.: jest ryzyko/nie ma ryzyka) odnosi się do zmian w reakcjach inwestorów na globalne warunki ekonomiczne. Na przykład gdy ryzyko jest postrzegane jako niskie (*risk off*), inwestorzy są bardziej skłonni do podejmowania śmielszych decyzji; dla odmiany gdy ryzyko rośnie (*risk on*), inwestorzy starają się lokować środki w bezpieczniejszych instrumentach finansowych.

Ryzykowne waluty to waluty rynków wschodzących i niektóre spośród mniej płynnych walut z koszyka G10 — na przykład skandynawskie (korona norweska i korona szwedzka), CAD, AUD i NZD. Co ciekawe, większość ryzykownych walut to waluty krajów będących wielkimi eksporterami surowców i produktów. Zgodnie z zasadą *risk on/risk off* wartość tych walut powinna spadać w sytuacjach, gdy ryzyko jest postrzegane jako wysokie.

Dla odmiany JPY, CHF, a czasami USD są uważane za bezpieczne przystanie i zwykle kupuje się je w okresach, gdy awersja do ryzyka jest wysoka. Jedną z najbardziej wyjątkowych bezpiecznych przystani jest JPY; znane są przypadki wzrostu wartości tej waluty nawet wtedy, gdy źródłem ryzyka była... sama Japonia. Na przykład po tragicznym w skutkach tsunami, które nawiedziło ten kraj w 2011 roku, jen poszedł w górę.

Te dwa rynki czasami na siebie rzutują, choć na ogół tylko w sytuacjach skrajnych i na bardzo krótki czas. Na przykład gdy zmienność na rynku akcji osiągnie wyjątkowy poziom (powiedzmy, że indeks Standard & Poor's, czyli S&P, traci ponad 2 procent dziennie), to na USD może to wywierać większą presję niż w zwykłych okolicznościach — nie ma jednak na to żadnej gwarancji. Może się bowiem okazać, że nieoczekiwana podwyżka stóp procentowych doprowadzi do małej zapaści na rynku akcji w USA, a tymczasem sam dolar zyska na takim nieoczekiwanym ruchu.

Weźmy inny przykład: ze względu na ogromną rolę eksportu w gospodarce Japonii tamtejsza giełda może podlegać większym wpływom ruchów wartości JPY. Szybki wzrost cen jena, który wywinduje ceny japońskiego eksportu i może obniżyć obroty z zagranicą, potencjalnie przełoży się na negatywną reakcję giełdy, bo inwestorzy spodziewają się spadku sprzedaży i rentowności przedsiębiorstw.

Obligacje

Intuicja podpowiada, że rynek obligacji i innych instrumentów o stałym dochodzie wydaje się mieć naturalne powiązania z rynkiem walutowym, ponieważ łączą je oczekiwania co do wysokości stopy procentowej. Niemniej krótkoterminowa dynamika popytu i podaży utrudnia dostrzeżenie widocznych, trwalszych związków między tymi rynkami. Czasami forex reaguje szybciej i gwałtowniej niż rynek obligacji, w zależności od oczekiwań dotyczących wysokości oprocentowania. Kiedy indziej z kolei ten drugi rynek lepiej odzwierciedla oczekiwania inwestorów co do stopy procentowej, a rynek walutowy stara się tylko nadążyć za zmianami nastrojów („większym okrętem trudniej manewrować”).

WSKAZÓWKA

Podsumowując, gracz na rynku walutowym musi się pilnie przyglądać zmianom oprocentowania obligacji rządowych w krajach głównych walut, tak by monitorować nastroje inwestorów. Zmiany w spreadzie rentowności, czyli różnicy między oprocentowaniem obligacji dwóch krajów, mają znaczny wpływ na rynki walutowe. (Więcej informacji o rentownościach i walutach znajdziesz w rozdziale 7.)

Zaczynamy przygodę z rachunkiem demonstracyjnym

Dla osób, które dotąd nie miały żadnych doświadczeń z rynkiem walutowym, najlepszym sposobem poszerzenia wiedzy jest skorzystanie z możliwości otwarcia *rachunku demonstracyjnego* na platformie internetowej jednego z głównych brokerów inwestycyjnych. Domy maklerskie udostępniają wersje testowe prawdziwych rachunków po to, żeby każdy mógł sprawdzić w praktyce, na czym polega spekulacja na rynku walutowym w czasie rzeczywistym. Pieniądze, jakimi dysponujemy w takim przypadku, są oczywiście tylko wirtualne, ale dzięki temu niczym nie ryzykując, możemy nabrać sporo doświadczenia.

REALISTYCZNA INTERPRETACJA WYNIKÓW

Przeprowadzanie operacji finansowych na rachunku demonstracyjnym jest XXI-wieczną formą testowej „spekulacji” na kartkach papieru. Dawniej ktoś, kto chciał sprawdzić, jak poradzi sobie z grą na rynku, notował wszystkie transakcje i kursy na papierze, a potem analizował je na podstawie rzeczywistych kursów, nie ryzykując przy tym żadnych pieniędzy, ponieważ za papierowymi notatkami nie szły żadne kwoty. Rachunki demonstracyjne to dopracowana i bardziej kompletna forma takich pierwszych rozwiązań testowych. Klikasz i dokonujesz transakcji, a rejestrowanie zmian na rachunku zostawiasz oprogramowaniu dostawcy.

Niezależnie od tego, czy dokonujesz transakcji za pośrednictwem rachunku testowego, czy też notujesz wszystkie potencjalne posunięcia na marginesach dzienników z kursami, pamiętaj, że wynik Twoich działań nie przybiera formy realnych pieniędzy.

Pomyśl — jeśli wspólnie z przyjacielem obstawiliście jakiś mecz dla zabawy, to pewnie nawet nie przejmiesz się specjalnie, jeśli wygrasz albo przegrasz. Być może nawet nie będziesz oglądać samego wydarzenia sportowego. Jednak jeśli postawisz na któryś zespół kilkaset złotych, zapewne nikt i nic nie oderwie Cię od telewizora, będziesz oglądać cały mecz, cieszyć się i smuć w zależności od przebiegu wydarzeń. Na czym polega różnica? Gdy ryzykujesz prawdziwymi, należącymi do Ciebie pieniędzmi, w grę wchodzi duże emocje.

Rachunki demonstracyjne są świetnym sposobem przetestowania zachowań rynku walutowego, przyjrzenia mu się z bardzo bliska. To także wspaniały sposób sprawdzenia, jak w praktyce działają narzędzia brokerskie, oraz przetestowania funkcjonalności oprogramowania transakcyjnego platformy brokera. Niemniej jednak nie ryzykując prawdziwych pieniędzy, nie da się symulować emocji towarzyszących grze. Aby zaczerpnąć jak najwięcej z treningu na rachunku demonstracyjnym, w miarę możliwości powinieneś go traktować tak, jakbyś operował własnymi środkami.

Rachunki testowe pozwalają śledzić zmieniające się z minuty na minutę ceny par walut. Dzięki temu na własne oczy przekonasz się, jak w zależności od pory dnia zmieniają się obroty na rynku i jak zachowują się poszczególne pary. Warto zwrócić uwagę na to, jak rynki reagują na ważne wydarzenia ekonomiczne i polityczne.

Poza zwykłą obserwacją kursów walut posiadacz rachunku demonstracyjnego może także:

- ▶▶ Zlecać transakcje kupna/sprzedaży bez obawy o utratę prawdziwych pieniędzy.
- ▶▶ Poeksperymentować z różnymi strategiami gry, by sprawdzić ich skuteczność.
- ▶▶ Zdobyć doświadczenie dotyczące zlecenia określonych operacji, w tym m.in. zarządzania otwartymi pozycjami.

- ▶▶ Lepiej zrozumieć, na czym polegają mechanizmy *margin trading* (dokonywanie transakcji z użyciem depozytu zabezpieczającego) oraz dźwigni.
- ▶▶ Nabrać doświadczenia w ocenie danych, wykresów i wskaźników analizy technicznej.

WSKAZÓWKA

Naszym zdaniem korzystanie z rachunku demonstracyjnego w czasie lektury tej książki jest bardzo dobrym pomysłem, ponieważ pozwala od razu w praktyce wypróbować idee i pomysły, o których czytasz. Jeśli obraz wart jest tysiąca słów, to dobra platforma testowa z możliwością bieżącego monitorowania zmian kursów i narzędziami analizy technicznej ma co najmniej wartość książki. Chociaż wydaje się nam, że dobrze radzimy sobie z przekazywaniem wiedzy na temat sposobu działania rynków walutowych, to nic nie zastąpi możliwości rzeczywistego sprawdzenia, jak działa cały system.

WSKAZÓWKA

Zalecamy otwarcie rachunków testowych u kilku różnych brokerów, ponieważ aplikacje te różnią się funkcjonalnością, a każda platforma transakcyjna ma swoje wady i zalety. Co więcej, różni brokerzy mają różne regulaminy, oferują różne pakiety analityczne i różne analizy techniczne. Wypróbuj także, jak sprawdzają się wsparcie techniczne i obsługa klienta. (Więcej informacji o wybieraniu brokera znajdziesz w „Ściądze” w materiałach dodatkowych).

PROGRAM PARTNERSKI

— GRUPY HELION —

1. ZAREJESTRUJ SIĘ
2. PREZENTUJ KSIĄŻKI
3. ZBIERAJ PROWIZJĘ

Zmień swoją stronę WWW w działający bankomat!

Dowiedz się więcej i dołącz już dzisiaj!

<http://program-partnerski.helion.pl>

GRUPA
Helion

Poznaj rynek wymiany walut

Handel na foreksie jest szybki, ekscytujący i potencjalnie lukratywny... jeśli wiesz, co robisz. Ten przyjazny przewodnik pokazuje mechanizmy działania rynku walutowego, opowiada o jego głównych graczach i czynnikach wpływających na kursy walut, sposobach interpretacji danych i wydarzeń oraz o tym, co trzeba wiedzieć, by opracować zwycięską strategię. Zanim zaczniesz inwestować — przeczytaj!

W książce:

- Czym jest forex i jak funkcjonuje
- Czego potrzeba, aby odnieść sukces na tym rynku
- Żelazne zasady zarządzania ekspozycją na ryzyko
- Jak pracuje dobry trader

Kathleen Brooks

specjalizuje się w badaniu rynku walut z koszyka G10 i walut krajów wschodzących. Jest dyrektorem działu analitycznego w serwisie FOREX.com.

Brian Dolan jest uznanym ekspertem handlu na foreksie. Wykonuje analizy uwzględniające zagadnienia techniczne, sytuację geopolityczną itp.

septem
septem.pl

Sprawdź najnowsze promocje:
• <http://dlabystrzakow.pl/promocje>
Książki najchętniej czytane:
• <http://dlabystrzakow.pl/bestsellery>
Zamów informacje o nowościach:
• <http://dlabystrzakow.pl/nowosci>

Hellon SA
ul. Kościuszki 1c, 44-100 Gliwice
tel.: 32 230 98 63
e-mail: rad@dlabystrzakow.pl
<http://dlabystrzakow.pl>

dla
bystrzaków

Zamówienia telefoniczne:

 0 801 339900 0 601 339900

Cena 59,00 zł

ISBN 978-83-283-6601-5

9 788328 366015